

Werkwijze Screening Morfosyntaxis

op basis van spontane taal 0-5 jaar

Versie 2.0 - juli 2026

START

Spreekt het kind niet/nauwelijks in het Nederlands? Is het kind niet/nauwelijks verstaanbaar in het Nederlands?

NEE

Neem de
Screening Morfosyntaxis af

JA

Neem geen
Screening Morfosyntaxis af

Schrijf 20-25 zinnen uit in een
vrije situatie
*Weglaten: zelfherhalingen en
stereotyperingen zoals 'ja' of 'kijk'*

Bekijk per zin:
Is er een vervoegd werkwoord?

NEE

JA

Vul in: Telegramstijlfase

1. Hoeveel woorden hebben de zinnen?
2. Zijn er zelfstandige naamwoorden?
3. Zijn er **werkwoorden**?
4. Zijn er **overige woorden**?
 - Bijwoorden (ook, daar)
 - Bijvoeglijke woorden (mooi, rood)
 - Voorzetsels (onder, uit)
 - Etc.

Vul in: Differentiatiefase

1. Hoeveel zinsdelen hebben de zinnen?
2. Is er een **onderwerp**?
 - Aanwijzend voornaamwoord
 - Persoonlijk voornaamwoord
 - Zelfstandig naamwoord
3. Zijn er **werkwoorden**?
 - Koppelwerkwoorden
 - Hulpwerkwoorden
 - V voltooid deelwoorden
 - Lexicale vervoegde werkwoorden
4. Zijn er **overige zinsdelen**?
 - Lijdend voorwerp
 - Tijdsbepaling
 - Plaatsbepaling
 - Etc.

In het invulformulier specificeer je alleen wat voor werkwoorden er in de zin voorkomen.
De rest van de woorden/zinsdelen hoeft je niet te specificeren.

Doel van de screening

Helpend bij het opstellen van behandeldoelen

Praktische tips screening

Schrijf 20-25 zinnen uit die:

- Zijn opgenomen of direct tijdens een observatie zijn verzameld.
- In één sessie zijn verzameld.
- Uit een vrije (spel)situatie komen.

De zinnen zijn representatief voor wat het kind kan (b.v. in interactie met ouders). Een imitatie van een zin van de volwassene mag je meenemen.

Telegramstijlfase (1;6-2;6 jaar)

Het kind gebruikt losse woorden, twee- of meerwoorduitingen. De zin is niet grammaticaal correct. De zin bevat vaak geen werkwoord, soms alleen een infinitief of voltooid deelwoord zonder hulpwerkwoord. Je kan dus nog niet spreken van een echte zinsbouw.

Differentiatiefase (2;6-5 jaar)

De zinnen bevatten een vervoegd werkwoord, worden vollediger en meer grammaticaal correct. Soms ontbreekt nog een woord.

Uit welke fase kies je behandeldoelen?

Heeft meer dan de helft van de zinnen in het hele taalsample een werkwoord (zowel vervoegd als niet-vervoegd)? Dan start je met behandelen van het kind in de differentiatiefase. Anders kies je een doelstructuur uit de telegramstijlfase.

Wanneer kun je verwijzen naar de linguïst?

Als je geen helder beeld krijgt van de morfosyntactische vaardigheden (productie) om behandeldoelen en een behandelplan op te stellen.

Let op!

Deze screening helpt je om een inschatting te maken van de morfosyntactische vaardigheden (productie) van het kind. Je brengt in kaart wat het kind nu doet. Deze screening is optioneel in te zetten in de behandeling van kinderen met TOS.

Beoordeel hoeveel woorden/zinsdelen in de zinnen zitten.

Beoordeel of er voldoende variatie in de zinnen is: gebruikt het kind steeds dezelfde woordcombinaties of varieert het kind?

Variatie in het werkwoordgebruik:

- Welke infinitieven gebruikt het kind?
- Komen vervoegde hulpwerkwoorden voor?
- Welke combinaties van een vervoegd hulpwerkwoord + infinitief komen voor?
- Welke vervoegde lexicaal werkwoorden komen voor?

Zinsdelen

Woorden of woordgroepen die bij elkaar horen in een zin.

Meer weten/inspiratie voor behandeldoelen?

TARSP (Schlichting, 2017); GRAMAT (Bol & Kuiken, 1988); Taaltherapie voor kinderen met taalontwikkelingsstoornissen (Van den Dungen, 2013); Kindertaalverwerving, een handboek voor het Nederlands (Gillis & Schaerlaekens, 2000); ZINspelen-interventie ([klik hier](#))

Werkwoordsvormen op verwervingsvolgorde (volgens TARSP)

- Infinitief werkwoord (niet-vervoegd werkwoord) aan het eind van de zin: 'Papa lopen.'
- Koppelwerkwoord: koppeling tussen onderwerp en naamwoordelijk deel van het gezegde: 'Hij is mooi.'
- Zelfstandig gebruikt hulpwerkwoord: hulpwerkwoord wordt niet gevolgd door een lexicaal werkwoord: 'Dat mag niet.'
- Hulpwerkwoord + infinitief: hulpwerkwoord gevolgd door niet-vervoegd lexicaal werkwoord: 'Die gaat spelen.'
- Hulpwerkwoord + voltooid deelwoord: 'Die is gevallen.'
- Vervoegde lexicaal (betekenisdragende) werkwoorden (stam, stam + t, meervoud tegenwoordige tijd): 'Bouwt, plakt, slaapt, etc.'

Onderwerp (voorbeelden)

Persoonlijk voornaamwoord: 'Ik pakken.'

Aanwijzend voornaamwoord: 'Die rollen.'

Zelfstandig naamwoord: 'Paard slapen.'

Overige woorden (voorbeelden)

Bijwoorden: 'Ik wil ook.'

Bijvoeglijke woorden: 'Grote auto.'

Voorzetsels: 'Op tafel.'

Let op: er kunnen meer 'overige woorden' in één zin voorkomen!

Overige zinsdelen (voorbeelden)

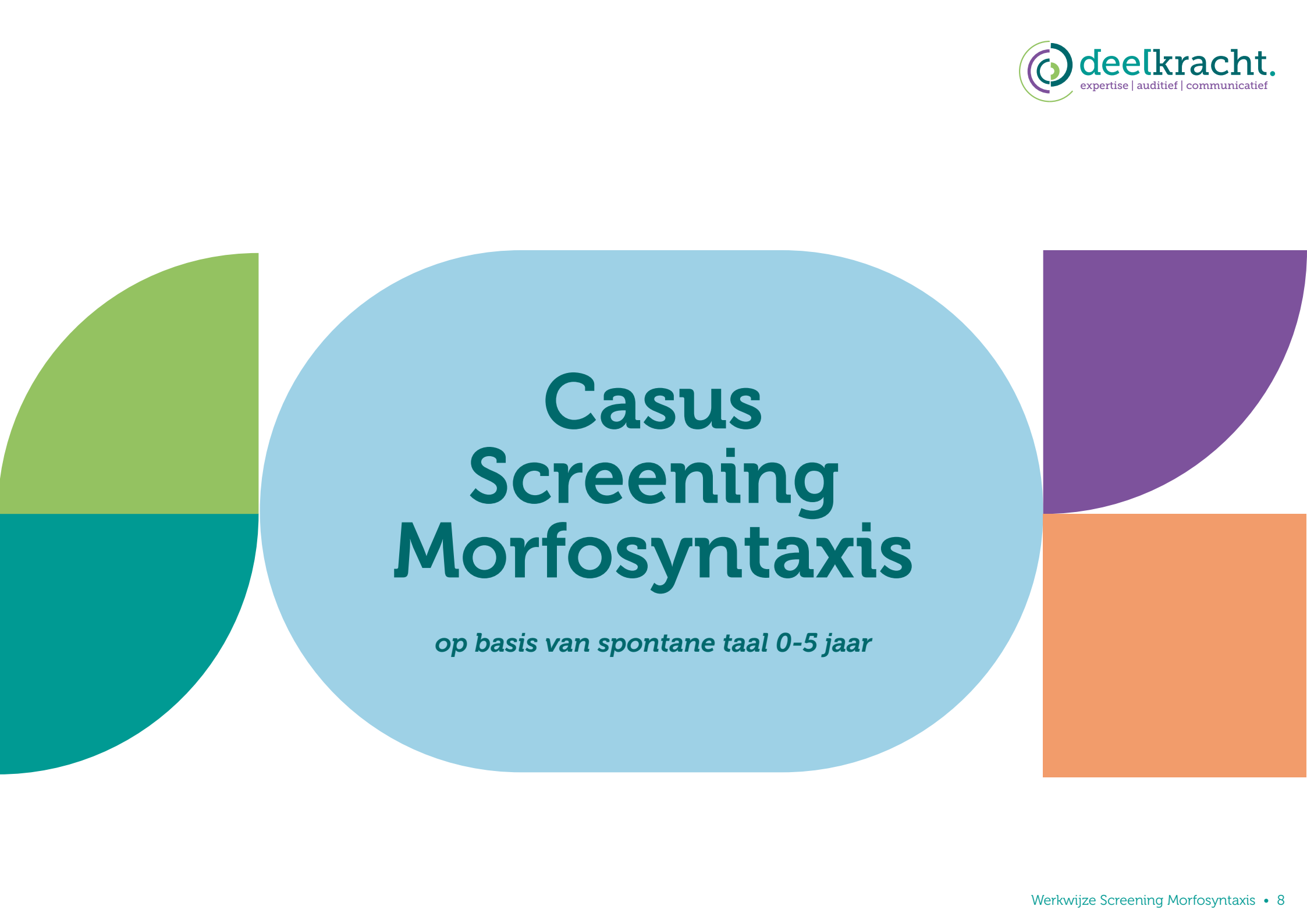
- Lijdend voorwerp: 'Ik wil melk.'
- Tijdsbepaling: 'Gisteren was ik jarig.'
- Plaatsbepaling: 'We gaan naar opa.'
- Meewerkend voorwerp: 'Hij geeft een cadeau aan mij.'

Let op: er kunnen meer overige zinsdelen in één zin voorkomen!

Naam					Leeftijd					Datum				
		Telegramstijlfase (1;6 – 2;6 jaar)				Differentiatiefase (2;6 – 5 jaar)								
Nr.	Zin	Aantal woorden	Zelfstandig naamwoord	Werk-woorden*	Overige woorden	Aantal zinsdelen	Onderwerp	Werkwoorden (vervoegd)					Overige zinsdelen	Opmerkingen
								A	B	C	D	E		
1														
2														
3														
4														
5														
6														
7														
8														
9														
10														

		Telegramstijlfase (1;6 – 2;6 jaar)				Differentiatiefase (2;6 – 5 jaar)								
Nr.	Zin	Aantal woorden	Zelfstandig naamwoord	Werk-woorden*	Overige woorden	Aantal zinsdelen	Onderwerp	Werkwoorden (vervoegd)					Overige zinsdelen	Opmerkingen
								A	B	C	D	E		
11														
12														
13														
14														
15														
16														
17														
18														
19														
20														

		Telegramstijlfase (1;6 – 2;6 jaar)				Differentiatiefase (2;6 – 5 jaar)								
Nr.	Zin	Aantal woorden	Zelfstandig naamwoord	Werk-woorden*	Overige woorden	Aantal zinsdelen	Onderwerp	Werkwoorden (vervoegd)					Overige zinsdelen	Opmerkingen
								A	B	C	D	E		
21														
22														
23														
24														
25														

Casus Screening Morfosyntaxis

op basis van spontane taal 0-5 jaar

Naam		Leeftijd				Datum							
Tim		3;7 jaar											
Nr.	Zin	Telegramstijlfase (1;6 – 2;6 jaar)				Differentiatiefase (2;6 – 5 jaar)							Opmerkingen
		Aantal woorden	Zelfstandig naamwoord	Werk-woorden*	Overige woorden	Aantal zinsdelen	Onderwerp	Werkwoorden (vervoegd)					
								A	B	C	D	E	
1	Klaar met plakken	3											
2	Hoofd niet plakken nee	3											
3	Juf X deze wel	4											
4	Goed plaatje	2											
5	Deze voet paard	3											
6	Paard	1											
7	Paard staart	2											
8	Een staart	2											
9	Deze dan	2											
10	Mij boek	2											

		Telegramstijlfase (1;6 – 2;6 jaar)				Differentiatiefase (2;6 – 5 jaar)								
Nr.	Zin	Aantal woorden	Zelfstandig naamwoord	Werk-woorden*	Overige woorden	Aantal zinsdelen	Onderwerp	Werkwoorden (vervoegd)					Overige zinsdelen	Opmerkingen
								A	B	C	D	E		
11	Deze goed plaatjes	3												
12	Deze plaatjes vast	3												
13	Goed plakken ja	3												
14	Dit boek ook plaatjes	4												
15	Jules insmeren	2												
16	Jules helemaal rood	3												
17	Jules niet keren (= kleren)	3												
18	Jules floot (= bloot)	2												
19	Ik ook Jules smeren	4												
20	Ik op nog 'n oog	5												

		Telegramstijlfase (1;6 – 2;6 jaar)				Differentiatiefase (2;6 – 5 jaar)								
Nr.	Zin	Aantal woorden	Zelfstandig naamwoord	Werk-woorden*	Overige woorden	Aantal zinsdelen	Onderwerp	Werkwoorden (vervoegd)					Overige zinsdelen	Opmerkingen
								A	B	C	D	E		
21	Nog een oog	3												
22	Ikke oppe ook een been	5												
23	Ik ook handen	3												
24	Ik smeer ook buik					4								Werkwoord los opgeslagen?
25	Ik smeer op de andere been					3								Werkwoord los opgeslagen?

Klinische redenering (Tim: 3;7 jaar; ZQ: 80)

- 23 uitingen telegramstijl, 2 uitingen differentiatiefase: Tim bevindt zich in de telegramstijlfase.
- Minder dan de helft van zijn uitingen bevat een werkwoord (7/25), dus nog niet de overgang naar differentiatiefase maken.
- Er is zeer weinig variatie in werkwoorden, enkel de werkwoorden *plakken* en *(in)smeren* komen voor. Nog geen hulpwerkwoorden.
- Spontane taal beeld lijkt lager dan wat testscore Schlichting - Zinsontwikkeling laat zien.
- Opvallend dat er 2 keer een differentiatiefase zin voorkomt met vervoegd lexicaal werkwoord. Dit gaat mogelijk om een los opgeslagen vorm of mogelijk is het een imitatie van de gesprekspartner.

Voorbeeldbeschrijving voor in het verslag

Tim bevindt zich in de telegramstijlfase van de morfosyntaxis. Hij spreekt in korte zinnen die over het algemeen bestaan uit 2 – 4 woorden, bijv. 'Ik ook Jules smeren', 'Deze goed plaatjes', 'Klaar met plakken'. Tim gebruikt nog weinig werkwoorden en dit zijn voornamelijk onvervoegde werkwoorden (infinitief). Er is nog weinig variatie in de werkwoorden die hij gebruikt. De morfosyntactische ontwikkeling in de spontane taal lijkt zwakker dan de score die Tim heeft behaald op de Schlichting Test voor Zinsontwikkeling.

Eerste twee behandeldoelen morfosyntaxis

1. Tim gebruikt een meerwoorduiting met een infinitief achteraan (wanneer meer dan de helft van Tim zijn zinnen een werkwoord bevat kan worden gestart met het tweede doel).
2. Tim gebruikt een tweewoorduiting met het koppelwerkwoord 'is' (dit als opstap naar het vervoegen van werkwoorden, eerst oefenen in een tweewoorduiting, later dan volledige mededelende zin uit de differentiatiefase).

Daarnaast moet Tim meer werkwoorden tot zijn beschikking krijgen en lijkt het ook zinvol om bijvoorbeeld een doel op te stellen voor woordenschat:

- Tim begrijpt/gebruikt meer lexicale werkwoorden.

Naam		Hanna				Leeftijd		4;1 jaar					Datum		
		Telegramstijlfase (1;6 – 2;6 jaar)				Differentiatiefase (2;6 – 5 jaar)									
Nr.	Zin	Aantal woorden	Zelfstandig naamwoord	Werk-woorden*	Overige woorden	Aantal zinsdelen	Onderwerp	Werkwoorden (vervoegd)					Overige zinsdelen	Opmerkingen	
								A	B	C	D	E			
1	Deze wel dan	3													
2	Andere hier dan	3													
3	Heb je alles gekocht?					3									
4	Heb je alle bellenblaas gekocht?					3									
5	Wie?	1												Vraagzin	
6	Maar magge bellenblaas deze dan?					4									
7	Deze	1													
8	Leeg														
9	Deze kan wel					3									
10	Mijn handen is nat					3									

* (infinitief / Volt dw zonder Hww) A = Koppelwerkwoord, B = Zelfstandig hww, C = Hww + infinitief, D = Hww + voltooid deelwoord, E = Lexicaal werkwoord

		Telegramstijlfase (1;6 – 2;6 jaar)				Differentiatiefase (2;6 – 5 jaar)								
Nr.	Zin	Aantal woorden	Zelfstandig naamwoord	Werk-woorden*	Overige woorden	Aantal zinsdelen	Onderwerp	Werkwoorden (vervoegd)					Overige zinsdelen	Opmerkingen
								A	B	C	D	E		
11	Doekje	1												
12	Daar	1												
13	Maar ik moet ook zo doen					5								
14	Boven doen	2												
15	Die doet het wel					4								
16	Zelf gevallen	2												
17	Ik moet zo doen dan					4								
18	Hier ook nat	3												
19	Dat is echt niet goed					4								
20	Ik ga nog keer doen dan					4								

		Telegramstijlfase (1;6 – 2;6 jaar)				Differentiatiefase (2;6 – 5 jaar)								
Nr.	Zin	Aantal woorden	Zelfstandig naamwoord	Werk-woorden*	Overige woorden	Aantal zinsdelen	Onderwerp	Werkwoorden (vervoegd)					Overige zinsdelen	Opmerkingen
								A	B	C	D	E		
21	Wat is dit?					3								Vraagzin
22	Daar wel	2												
23	Het druppelt nog steeds wel					4								
24	Wat is dit dan?					4								Vraagzin
25	Ik wil niet zo					4								

Klinische redenering (Hanna: 4;1 jaar)

- 14 uitingen differentiatie fase, 11 uitingen telegramstijl. Hanna bevindt zich in de differentiatiefase.
- Koppelwerkwoord *is* komt voor.
- De hulpwerkwoorden *heb, kan, mag, moet, doet, ga, wil* worden zelfstandig gebruikt.
- Nog geen hulpwerkwoord gecombineerd met lexicaal werkwoord infinitief (alleen met *doen*). Hulpwerkwoord *heb* gecombineerd met voltooid deelwoord (*heb gekocht*).
- Opvallend weinig lexicale werkwoorden; *gefallen, gekocht* en *druppelt*.
- Gebruikt aanwijzend voornaamwoorden *die, dit, deze* en de persoonlijk voornaamwoorden *ik, jij* en *het*.
- Er lijken weinig specifieke zelfstandig naamwoorden en werkwoorden te worden gebruikt. Observeren in de spontane taal en vergelijken met de taaltestresultaten.

Voorbeeldbeschrijving voor in het verslag

Hanna bevindt zich in de differentiatiefase van de morfosyntaxis. Ze maakt zinnen die bestaan uit 3 - 4 zinsdelen, bijv. 'Heb jij alle bellenblaas gekocht?', 'Ik ga nog keer doen dan', 'mijn handen is nat'. Ze gebruikt verschillende soorten vervoegingen van werkwoorden, zoals het koppelwerkwoord 'is' en vervoegde hulpwerkwoorden. Er lijkt nog weinig variatie in het combineren van het hele werkwoord of voltooid deelwoord. Ook komen er nog weinig lexicale werkwoorden voor (bijv. gekocht, druppelt).

Eerste twee behandeldoelen morfosyntaxis

1. Hanna gebruikt een hulpwerkwoord gecombineerd met een infinitief.
2. Hanna gebruikt een hulpwerkwoord gecombineerd met een voltooid deelwoord.

Als bij het verschijnen van een hulpwerkwoord gecombineerd met infinitief, spontaan ook zinnen met hulpwerkwoord en voltooid deelwoord verschijnen, kan het tweede doel komen te vervallen. Er kan dan worden geoefend met het vervoegen van lexicale werkwoorden.

Naam		Boris				Leeftijd		3;7 jaar					Datum		
		Telegramstijlfase (1;6 – 2;6 jaar)				Differentiatiefase (2;6 – 5 jaar)									
Nr.	Zin	Aantal woorden	Zelfstandig naamwoord	Werk-woorden*	Overige woorden	Aantal zinsdelen	Onderwerp	Werkwoorden (vervoegd)					Overige zinsdelen	Opmerkingen	
								A	B	C	D	E			
1	Deze moet leg (=weg)					3									
2	Die weet ik					3									
3	Die past					2									
4	Daar moet die vliegen					3									
5	In de lucht	3													
6	Hij heb prikkel op mond					4									
7	Die	1													
8	Deze dino	2													
9	Die past					2									
10	Die is een baby-dino					3									

* (infinitief / Volt dw zonder Hww) A = Koppelwerkwoord, B = Zelfstandig hww, C = Hww + infinitief, D = Hww + voltooid deelwoord, E = Lexicaal werkwoord

		Telegramstijlfase (1;6 – 2;6 jaar)				Differentiatiefase (2;6 – 5 jaar)								
Nr.	Zin	Aantal woorden	Zelfstandig naamwoord	Werk-woorden*	Overige woorden	Aantal zinsdelen	Onderwerp	Werkwoorden (vervoegd)					Overige zinsdelen	Opmerkingen
								A	B	C	D	E		
11	Die gele	2												
12	Die weet ik niet					4								
13	Dit is de vliegdino					3								
14	De vleugel	2												
15	Daar hoort die					3								
16	In de wate	3												
17	Ik heb de grote stukjes					3								
18	Stuk	1												
19	Nog een keer	3												
20	Duplo?	1												

		Telegramstijlfase (1;6 – 2;6 jaar)				Differentiatiefase (2;6 – 5 jaar)								
Nr.	Zin	Aantal woorden	Zelfstandig naamwoord	Werk-woorden*	Overige woorden	Aantal zinsdelen	Onderwerp	Werkwoorden (vervoegd)					Overige zinsdelen	Opmerkingen
								A	B	C	D	E		
21	Van de dino's maken	4												
22	Met de auto's	3												
23	Die past ook					3								
24	Die past					2								
25	Daar past die ook					4								

Klinische redenering (Boris: 3;7 jaar; ZQ: 90)

- 14 uitingen differentiatiefase, 11 uitingen telegramstijl: Boris bevindt zich in de differentiatiefase.
- Gebruikt in de telegramstijl infinitief *maken*.
- Koppelwerkwoord *is* komt voor.
- De hulpwerkwoorden *moet*, *heb* worden zelfstandig gebruikt.
- Nog bijna geen combinaties van hulpwerkwoord met infinitief of voltooid deelwoord, alleen *moet vliegen*.
- Lexicaal vervoegde werkwoorden die voorkomen zijn: *weet*, *past*, *hoort*. Dit zijn mogelijk lexicaal opgeslagen vormen, want ze zijn veelvoorkomend in vaste uitdrukkingen.
- Door correct gebruik van enkele vervoegde lexicale werkwoorden en hulpwerkwoorden lijkt de morfosyntaxis in eerste instantie al verder in ontwikkeling. Echter valt de nog beperkte variatie in werkwoorden op, zowel in hulpwerkwoorden als in lexicale werkwoorden. Observeren of er in andere situaties meer variatie in werkwoorden aanwezig is.
- Gebruikt veel aanwijzend voornaamwoorden (*die*, *dit*, *en deze*) als onderwerp. Daarnaast komen ook de persoonlijke voornaamwoorden *ik* en *hij* voor. Zelfstandig naamwoorden komen nog niet voor als onderwerp in de zin.
- Er zijn meerdere zinnen zonder vervoegd werkwoord, die bij telegramstijl zijn ingedeeld, waarbij het eigenlijk om een zinsdeel gaat, bijv. *nog een keer*, *in de wate*, *in de lucht*.
- Afwegen in hoeverre een spontane taalanalyse door linguïst gewenst is voor het stellen van behandeldoelen gericht op de morfosyntaxis.

Voorbeeldbeschrijving voor in het verslag

Boris bevindt zich in de differentiatiefase van de morfosyntaxis. Hij maakt zinnen die bestaan uit 3-4 zinsdelen, bijv. 'Die past ook', 'Ik heb de grote stukjes', 'Die moet leg (=weg)'. Hij gebruikt verschillende soorten vervoegingen van werkwoorden, zoals het koppelwerkwoord 'is' en vervoegde hulpwerkwoorden. Hulpwerkwoorden worden soms gecombineerd met het hele werkwoord (moet vliegen). Ook komen er vervoegde lexicale werkwoorden voor (bijv. weet, past). Het valt op dat er nog weinig variatie is in de werkwoorden die Boris gebruikt. De ontwikkeling van de morfosyntaxis in de spontane taal lijkt zwakker dan de score die Boris heeft behaald op de Schlichting Test voor Zinsontwikkeling.

Eerste twee behandeldoelen morfosyntaxis

Op basis van huidig sample, worden onderstaande doelen geadviseerd, maar mogelijk is consultatie van een linguïst nodig voor het opstellen van doelen.

1. Boris gebruikt een zelfstandig hulpwerkwoord.
2. Boris gebruikt een hulpwerkwoord gecombineerd met een infinitief.

Observeren of je spontaan meer variatie hoort in hulpwerkwoorden, anders hier doel op maken. (zie doel 1). Als er wel meer variatie is dan oefenen met doel 2.

Daarnaast moet Boris meer werkwoorden tot zijn beschikking krijgen en lijkt het ook zinvol om bijvoorbeeld een doel op te stellen voor woordenschat:

- Boris begrijpt/gebruikt meer lexicale werkwoorden.